

Krigskirkegården - 1.mai 2011.

Kjære russiske representanter.
Øvrige frammøtte.

Det er 1. mai, og igjen tid for å samles her på Krigskirkegården for å hedre minnet til de som ga sitt liv i et fremmed land i kampen mot nazismen.

Det er svært få steder i Norge som gjennom praktisk talt hele etterkrigstiden har arrangert minnemarkeringer av det slaget vi har her i Verdal. Vi er mange som mener at dette har vært svært riktig – og viktig. Vi vet at det fra russisk side har blitt og blir satt stor pris på at vi som lokalsamfunn har tatt så godt vare på denne delen av vår felles historiske arv.

På mange måter er det ikke å undres over at det nettopp i vårt lokalsamfunn har vært og er så sterk vilje til å holde disse tradisjonene i hevd. Det har flere årsaker – også politiske. Det er jo verd å merke seg at det nettopp er LO i Verdal som har vært drivkraften rundt nettopp dette arrangementet.

Verdal kommune har i alle år vært en bastion når det gjelder oppslutning om arbeiderbevegelsen både på den politiske og på den fagligpolitiske siden. Slik har situasjonen vært gjennom hele 1900 – tallet. Dette har gitt seg mange utslag opp gjennom tidene. Det er relevant i denne sammenhengen å vise til at det er godt belegg historisk for å hevde at i store deler av befolkningen var det langvarig og sterk sympati for det store sosiale og dypt samfunnsmessige eksperimentet som den russiske sosialistiske arbeiderrevolusjonen i 1917 innebar.

I mange år ble 1917 – revolusjonen – da det føydale middelaldersamfunnet Tsar – Russland skulle omdannes til et langt mer moderne, demokratisk og ikke minst mer rettferdig fordelingsamfunn sett på som historiens største eksperiment for å lage et bedre og mer rettferdig samfunn enn datidens kapitalisme på noe vis hadde klart i noe land - heller ikke i datidens Norge. Begeistring og tru på det som var i ferd med å skje i Sovjetunionen var jo svært mye av grunnlaget for dannelsen av Norges Kommunistiske Parti. Kanskje skal vi minne hverandre på at dette partiet i flere år på 1920 – tallet var det største partiet i Arbeiderbevegelsen i Verdal – og en tungvekt i Verdalspolitikken lenge etter det.

Så kom 2. verdenskrig også til Norge både gjennom aktive krigshandlinger, men først og fremst gjennom okkupasjon i fem lange år. Sovjetunionen vant stor sympati og respekt gjennom sin voldsomme krigsinnsats mot det tyske overherredømmet. Knapt noe annet land ofret mer i kampen mot Nazi – Tyskland enn Josef Stalins Sovjet.

Så kom siste krigsvinter, og ved årsskiftet 1944 / 45 kom altså de russiske krigsfangene til Verdal – fra Nord – Norge, i godsvogner, i vinterkulden. Det gjorde et voldsomt inntrykk på verdalingene å se den behandling disse menneskene hadde fått – og fikk. Fillete og skitne, utmagrede og utsultede, barbeinte i selvproduserte tresko ble de russiske krigsfangene et sterkt synlig og rystende vitnesbyrd på hva nazismens forkvalede menneskesyn sto for i praksis. Det var nye erfaringer for verdalingene å få dette så tett inn på livet – denne tydelige anskueliggjøringen av hva det egentlig innebar å være vurdert som rasemessig underlegen, slik slaviske folkeslag jo var – og er – i fascismens og nazismens destruktive verdensbilde.

Det vi minnes i dag er altså på alle måter en forferdelig del av krigshistorien i vårt land. Av i overkant av 300 ankomne russiske krigsfanger i januar 1945 var vel 30 døde ved krigens slutt i begynnelsen av mai samme år. Dette vil si en dødsprosent på 10 % - og det i løpet av ganske nøyaktig fire måneder!

Det er altså liten tvil om at det vi her snakker om i alle fall i omfang er den klart mest brutale delen av okkupasjonstidens mange – svært mange overgrep - mot befolkningen både i sum og ikke minst enkeltvis – også lokalt. Alle som ville se fikk nå med egne øyne se nazismen for hva nazismen var – og er – : Vi snakker om en voldsforherligende, rasismebasert, brutaliserende politisk retning som degenerer sine tilhengere og skaper terror blant alle andre.

Det var derfor nazismen måtte stoppes. Det var derfor sovjetrusserne i det hele tatt var i Norge. Det var derfor det var nødvendig å møte Hitler og Mussolini med makt. Det var derfor lidelsene ved de to største slagene ved El Alamein og Stalingrad var nødvendige, så tragisk det enn er. Det var derfor den lokale motstandskampen var nødvendig også i vår egen kommune, grenselosenes fantastiske innsats, de lokale nettverkene i hjemmefronten, den illegale pressen..... Ikke minst som grensekommune mot det nøytrale Sverige var jo Verdal kommune på så mange ulikemåter trukket inn i krigen.

Så er det jo også slik at selv når natten er på sitt aller mørkeste finnes det av og til lysglimt. Tallrike er de mange, mange historiene om verdalingenes innsats for å skaffe russerne mat, for å gjøre trøstesløsheten litt mindre, for å redde liv. De små ting som likevel på ingen måte er små ting slik situasjonen var. Dette er den vakre siden av det dramaet vi snakker om. Den handler om medmenneskelighet, om menneskelig raushet i en tid da de fleste også selv manglet det meste, om solidaritet mellom totalt ukjente mennesker som ikke en gang kunne snakke i lag.

Vi vet lite om disse sovjetrusserne, hvem de var og hva de tenkte. Men et menneske er et menneske: Det er når natta er på sitt mørkeste du blir mest glad over å se et lysglimt!

Det er svært viktig at vi tar vare på disse minnene. De er en sentral del av vår lokale okkupasjonshistorie. Jeg vil rette en takk til LO i Verdal som har vært selve drivkraften i arbeidet med å holde nettopp denne delen av lokalhistorien i hevd gjennom store deler av etterkrigstiden. Stor takk også til Arbeidernes Musikkorps, som også er en årviss bidragsyter ved dette arrangementet.

Verdal kommune takket også representanter for den russiske ambassaden, som hvert år er representert ved denne anledningen. Verdal kommune setter også pris på den årvisse deltakelsen fra lokalbefolkningen ved dette arrangementet.

Det er med dyp respekt jeg legger ned en blomsterhilsen fra Verdal kommune for å hedre de som ga sitt liv for vår frihet!

Takk for oppmerksomheten.